Demonstrace v Praze během roku 1989

Zdroj: *Papierové hlavy* (r. Dušan Hanák, Slovensko, Německo, Francie, Švýcarsko, 1995)

ANOTACE:

Ukázka obsahuje koláž dokumentárních zásahů VB a dalších bezpečnostních složek proti demonstracím, které se konaly v průběhu roku 1989 (tzv. Palachův týden v lednu, srpnové demonstrace, září). Dokumentární záběry jsou zpočátku mixovány se zvukovou stopou pocházející z normalizačního pořadu o VB. Kombinace zvuku a obrazu vytváří ironické napětí. Během ukázky se postupně ironický nádech vytrácí a zůstává pouze dokumentární pohled.

SPOLEČENSKÉ SOUVISLOSTI:

V souvislosti s Gorbačovovým programem přestavby a po letech pramálo účinných pokusů o dialog s mocí se opozice koncem 80. let aktivizovala a přešla k přímým akcím a organizování protestních demonstrací. Demonstrace se konaly při příležitostech významných výročí či oficiálních oslav. Václav Havel v této souvislosti dokonce mluvil o tom, že opozice zde přebírá cyklický styl myšlení charakteristický pro režim, tedy kampaně u příležitosti konkrétního výročí. Stejně jako měla vládnoucí moc své festivity (1. máj, 7. listopad atd.), své svátky měla i opozice (výročí sebeupálení Jana Palacha, výročí okupace, výročí vzniku republiky, Den lidských práv). Tyto demonstrace byly vesměs potlačovány s velkou brutalitou.

METODICKÉ NÁMĚTY:

V ukázce se tematizuje policejní násilí proti opozici. Zpočátku je toto násilí ironizováno jako bezduchost a primitivnost. Ironický kontext dodaný jinou zvukovou stopou usvědčuje normalizační režim ze lži a zároveň se mu vysmívá. V druhé části ukázky však ironický kontext mizí, zůstává jen chladné a brutální násilí. Jako by režisér říkal, že proti velkému násilí není obrany a všemu se ironií bránit nelze. Režim se zbavuje nálepky dobromyslného četníka žertujícího s obviněným a ukazuje se ve své pravé podstatě: jako brutální zupák, který bezohledně prosazuje svou vůli. Hra na dobrotivou vrchnost skončila.

Možné otázky:

1. Pokuste se odhadnout, proč je na začátku ukázky užit ironizující komentář. Tušíte, z jakého typu pořadu tvůrci tento komentář vybrali?
2. Proč asi z druhé poloviny ukázky ironie mizí?
3. Co vypovídá takovýto druh represe o povaze pozdně normalizačního režimu?

↓

↓

Modelové odpovědi:

1. Vtipná konfrontace dvou odlišných zdrojů (zvuková stopa je z propagandistického pořadu o VB, obrazová z dokumentárních záběrů pořízených ČST, ale nevysílaných) skvěle vystihuje charakter režimu jako režimu policejního, potlačujícího a ve své podstatě brutálního.
2. S rostoucí brutalitou ubývá její ironizace. Mlácení a fyzické útoky, při kterých teče krev, nejsou směšné, nevzbuzují veselí v žádné podobě. Děje se špatnost, kterou nelze zlehčit, bylo by to nespravedlivé a neetické.
3. Přestože normalizace je obecně považována za méně násilnou než 50. léta, policejní zásahy proti nespokojeným občanům na konci 80. let ukazují, že měla i jinou tvář: tvář brutálního násilí, které se neštítí ničeho.